

5690

۲۲۲

نوی

www.ketab.ir

بافه‌های رنج: قالی ایرانی

نسرین میرزالی

سرشناسه : میوزالو، نسرين، ۱۳۵۶

عنوان و نام پدیدآور : بافته‌های رنج: قالی ایرانی / نسرين میوزالو.

مشخصات نشر : قم: بوکتاب. ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری : ۲۳۲ ص: ۱۴/۵، ۲۱/۵، س.م.

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۱۸-۱۹-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: قالی و قالی بافی -- ایران

Carpets -- Iran: موضوع

موضوع: قالی و قالی بافی -- ایران -- تاریخ

Carpets -- Iran -- History: موضوع

رده بندی شنگره: ۱۳۹۷ ۹م۹ الف/۲۸ NK۲۸۰۹

رده بندی دیویی: ۷۴۶/۷۹۵۵

شماره ثبت کتابخانه ملی: ۵۶۳۳۹۵۹

انتشارات بوکتاب

بافته‌های رنج: قالی ایرانی

نویسنده: نسرين میوزالو

ویراست: حسین مطیع

طرح جلد: جواد واعظی

چاپ: شریعت

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷ - نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۸۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰ تومان

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۱۸-۱۹-۲

تهران: میدان انقلاب، خیابان شهدای زاندارمیری، پلاک: ۵۸.

طبقه اول، تلفن: ۰۲۱۶۶۴۸۴۱۷۹.

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۱۳	مقدمه
۱۵	تاریخچه فرش
۱۶	تاریخ فرش در ایران
۱۷	ایلخانان و تیموریان
۱۸	فرش دوره صفویه
۱۸	فرش‌های مشهور ایرانی
۱۹	فرش ترکمن
۱۹	فرش مود خراسان
۲۱	فرش زنجان
۲۱	فرش باصری
۲۲	فرش شیراز و نیریز
۲۲	فرش بیرجند
۲۳	فرش تصویری بلوچی
۲۳	مروری بر تاریخ قالی ایران
۲۷	دوره بعد از اسلام
۳۱	حوزه‌های فرهنگی بافت قالی در ایران
۳۱	الف) حوزه فرهنگی آذربایجان
۳۲	ب) حوزه فرهنگی اصفهان
۳۳	ج) حوزه فرهنگی فارس
۳۵	د. حوزه فرهنگی کردستان

- ۳۵ (ه) حوزه فرهنگی خراسان
- ۳۷ و- حوزه فرهنگی کرمان
- ۳۸ انواع فرش دستباف
- ۳۹ ۱- فرش پشمی
- ۳۹ ۲- فرش تمام ابریشم
- ۳۹ ۳- فرش گل ابریشم
- ۳۹ ۴- فرش کف ابریشم
- ۴۰ ۵- فرش سوف
- ۴۰ انواع فرش دستباف از نظر ابعاد
- ۴۰ ۱- قالی
- ۴۱ ۲- قالیچه
- ۴۱ ۳- کتگی
- ۴۲ ۴- کناره
- ۴۲ ۵- ذرع و نیم و ذرع و چارک
- ۴۲ ۶- پشته
- ۴۳ ۷- پادری
- ۴۳ عوامل مؤثر در بافت فرش
- ۴۳ ۱- عوامل اصلی
- ۵۰ مراحل تبدیل پشم به خامه
- ۵۰ ۱- طبقه بندی (سورت بندی)
- ۵۴ ۲- مرحله حلاجی و شستشو
- ۵۹ ۳- مرحله ریسندگی
- ۶۲ ۴- رنگرزی
- ۶۴ رنگهای مورد مصرف در قالیبافی
- ۶۵ ۱- رنگهای جوهری یا آنیلینی یا رنگهای فرار

- ۶۵ ۲- رنگهای کرومی یا دندانه ای
- ۶۶ رنگهای طبیعی
- ۶۶ ۱- مواد رنگری گیاهی
- ۶۷ ۲- پوست گردو
- ۶۷ ۳- برگ مو
- ۶۸ ۴- پوست انار
- ۶۸ ۵- بَقم
- ۶۸ ۶- برنج
- ۶۹ ۷- جَفَت
- ۶۹ ۸- بیل (لاورد)
- ۶۹ ۹- زعفران
- ۷۰ ۱۰- توت سیاه
- ۷۰ ۱۱- کاه
- ۷۰ ۱۲- گندل
- ۷۰ ۱۳- سماق
- ۷۰ ۱۴- وسمه
- ۷۱ ۱۵- گلرنگ
- ۷۱ ۱۶- آلبالو
- ۷۱ ۱۷- اسپرک
- ۷۱ ۲- مواد رنگری جانوری
- ۷۲ ۳- رنگهای فلزی
- ۷۲ دندانه
- ۷۳ ۱- دندانه های نباتی
- ۷۳ ۲- دندانه های معدنی
- ۷۴ زاج
- ۷۵ قلع

۷۶		کروم
۷۶		انواع دندان‌ه دادن
۷۸		اسامی رنگ‌های رایج مورد مصرف در فرش‌های ایران
۸۶		ابزار بافت قالی
۸۶		۱- چاقو (کارتک)
۸۶		۲- قیچی فارسی بافت
۸۷		۳- دفتین (شانه - کرکیت)
۸۷		ابزار برکی بافت
۸۷		۱- قلاب
۸۸		۲- سنج
۸۸		۳- دفه (دف)
۸۸		۴- قیچی (مقاش)
۸۹		۵- قشو (شانه - ره)
۸۹		انواع نقشه در هنر قالیبافی
۹۰		۱. تعیین نقش
۹۰		۲. تصویرکشی
۹۰		۳. نقطه‌گذاری
۹۰		۴. رنگ‌آمیزی
۹۴		انواع نقشه
۹۷		انواع نقشه از نظر اندازه
۹۸		قسمت‌های مختلف نقشه
۹۹		۲. حاشیه
۱۰۰		۳ - متن (زمینه)
۱۰۲		چله‌کشی در هنر قالیبافی
۱۰۲		نکاتی چند در مورد چله‌کشی

- ۱۰۲.....دار
- ۱۰۳.....ابزار
- ۱۰۴.....مواد اولیه
- ۱۰۶.....روش محاسبه مقدار مواد مصرفی (اولیه) برای بافت فرش
- ۱۰۷.....تعریف چله (تار)
- ۱۱۲.....توضیح چند اصطلاح پیش از چله‌کشی ذرع
- ۱۱۴.....دو روش چله‌کشی در هنر قالیبافی
- ۱۱۴.....چله‌کشی ترکی
- ۱۱۶.....مزایا و محاسن چله‌کشی ترکی
- ۱۱۷.....معایب چله‌کشی ترکی
- ۱۱۸.....چله‌کشی فارسی
- ۱۲۲.....مزایا یا محاسن چله‌کشی فارسی
- ۱۲۳.....چله‌کشی تلفیقی
- ۱۲۸.....زنجیره‌بافی و گلیم‌بافی
- ۱۲۸.....زنجیره‌بافی
- ۱۲۹.....گلیم‌بافی
- ۱۳۱.....ملیله‌بافی
- ۱۳۲.....نقشه‌خوانی و بودکشی
- ۱۳۳.....نحوه رد نمودن بود
- ۱۳۳.....الف) روش فارسی بافت
- ۱۳۴.....ب) روش ترکی بافت
- ۱۳۶.....انواع فرش بر حسب پود
- ۱۳۶.....۱. تخت بافت
- ۱۳۷.....۲. نیم لول بافت
- ۱۳۷.....۳. لول بافت

۱۳۸	انواع خواب قالی و شیرازه
۱۳۸	انواع خواب قالی
۱۳۹	شیرازه
۱۴۰	۱. شیرازه‌بافی متصل (متوازی)
۱۴۰	۲. شیرازه‌بافی منفصل (بی شیرازه‌بافی)
۱۴۱	۳. شیرازه متقاطع
۱۴۲	۴. شیرازه متخاصم
۱۴۲	مختصری در مورد قالی
۱۵۴	انواع دار قالی
۱۵۴	دارهای افقی (دار زمینی یا دار خوابیده)
۱۵۵	دار عمودی
۱۵۶	(ب) دار ترکی (تبریزی)
۱۵۷	(ج) دار فندک دار
۱۵۷	(د) دار گردان
۱۵۸	تاریخچه‌ای کامل از قالیبافی
۱۶۱	هنر نساجی و قالیبافی در زمان مملوکان
۱۶۶	رنگ و جامه مملوکی
۱۷۱	نشان فرماندهی
۱۷۶	طراحی نقش‌ها
۱۸۳	تصویر
۱۸۳	برودری (نقش‌اندازی یا سوزن‌دوزی)
۱۸۵	چاپ پارچه در دوره‌ی مملوکان
۱۹۰	سال‌های انحطاط
۱۹۳	قالی‌های مملوکان
۱۹۵	ابریشم‌های تیموریان در آسیای مرکزی

۱۹۸		آشنایی با مهم‌ترین پارچه‌های دستیاف ایرانی
۲۰۲		جاجیم
۲۱۳		حمام سری یا «جاجیمچه»
۲۱۵		چوقا
۲۱۷		گل‌مچه‌ی تولیدی در روستای متکاذین استان مازندران
۲۱۸		خورجین تولیدی در جرقویه‌ی اصفهان
۲۲۰		چننه
۲۲۱		ترمه
۲۲۶		زری
۲۳۰		مخمل

مقدمه

فرش نوعی گستردنی بافته شده از الیاف پنبه، پشم و در بعضی موارد ابریشم است که معمولاً برای پوشش زمین به کار می‌رود. از آنجا که قالی و فرش همیشه نقش‌های زیبا بر خود داشته‌اند، امروزه به جنبه تزئینی آن نیز توجه می‌شود. از سال ۱۳۹۳ به بعد شهر تبریز به عنوان پایتخت فرش جهان معرفی شد و این اثر ماندگار در میراث ملموس یونسکو با شماره ۰۰۳۸۳ ثبت گردید.

در زبان پهلوی واژه‌های گوناگونی برای اشاره به انواع گستردنی‌ها به کار برده می‌شد: برای قالی نفیس از بت یا بوپ، برای نمد و فرش از نمت استفاده می‌شد و برای فرش و بستر از ویسترگ که از ویستردن (wistardan) گرفته شده که در فارسی امروز، گستردن گفته می‌شود.

اما واژه قالی یا غالی از نام شهری به نام قالین (اصل نام شهر مشخص نیست هرچند قلعه و نه شهری وجود دارد که به انگلیسی غالین جاکار و برداوان می‌نامند و در خود ارمنی برداوان می‌گویند) در ارمنستان که در آن دوران بخشی از ایران باستان بوده است، گرفته شده است.

البته فرهنگ لغت عمید کلمه قالی را برگرفته از کلمه ترکی قالین به معنای فرش پُرزدار که با نخ و پشم به رنگهای مختلف بافته می‌شود، معنی کرده است.

معنای «بوب» در لغتنامه دهخدا چنین آمده‌است:

فرش و بساط خانه... فرشی که آن را انبوب نیز گویند... در ارمنی، بوب و پهلوی، بوب. در تاریخ طبری «تاریخ طبری از ابوجعفر محمد بن جریر طبری (حدود ۲۶۶ - ۳۱۰) و ترجمه و تالیف ابو علی محمد بلعمی (۲۲۵) واژه «بساط» مترادف فرش آمده‌است. در آنجا از «فرش بهارستان» سخن می‌رود که در حمله اعراب به ایران از کاخ تیسفون بدست آمده‌است. در معجم البلدان از یاقوت حموی (اوایل سده هفتم هجری قمری) چنین می‌آید: «بساطی یافتند از دیبا، شصت ارش اندر شصت ارش». در نزهة القلوب حمدالله مستوفی (۷۵۰) از قول ابوعون صاحب کتاب الذیج چنین آمده‌است: «در قالی قلا فرشی بافته می‌شود که آن را قالی نامند و قالی نسبت اختصاری است به شهر قالی قلا و قالی قلا شهری است در ارمنستان کبیر... از عهد انوشیروان، هنوز ارمنستان بدست ایرانیان بود تا اسلام آمد... «ارمینیاغس» یکی از مردم ارمنستان زمام حکومت... را در دست گرفت. پس از وی زنی

به حکومت رسید بنام «قالی» و شهری ساخت و آن را «قالی‌قاله» نامید که به معنای احسان است. «

تاریخچه فرش

به دست بافته پُرزدار و گره‌دار قالی گویند. همه پژوهشگران بدون چون و چرا بر این نکته اعتراف دارند که قالی و قالی‌بافی از آسیا شروع شده است. پژوهشگران بر این عقیده‌اند که ترکستان، ایران و قفقاز می‌باید مهد اولیه این هنر بوده باشند. از عباراتی که در انجیل و ادبیات کلاسیک آمده به این نتیجه رسیده‌اند که هنر شرقی قالی‌بافی مدت‌ها قبل از میلاد مسیح شناخته شده بوده و وجود داشته است.

هومر حماسه‌سرای معروف سده هفتم پیش از میلاد قالیچه‌پازیریک است که در سال ۱۹۴۹ میلادی برابر با ۱۳۲۷ هجری شمسی توسط گروهی از باستان‌شناسان روسی به سرپرستی پروفیسور رودنکو در حفاری‌هایی در منطقه آلتای سیری جنوبی در دره بارباریک کشف شد.

تاریخچه بافت قالی (یا فرش) تا آنجا که دانسته شده است، به هزاره پنجم و ششم پیش از میلاد در آسیای مرکزی برمی‌گردد. قالی ایرانی پازیریک، قدیمی‌ترین قالی دستباف یافته‌شده جهان است که در